

UDC 748(497.113 Deronje)
748:929 Marinković I.
<https://orcid.org/0000-0001-6792-2841>
<https://orcid.org/0000-0003-2589-8075>
<https://orcid.org/0000-0002-4186-5137>
https://doi.org/10.18485/ms_zmslu.2025.53.4
Оригинални научни рад

Vladimir Stojanović*
Dragan Damjanović**
Damir Demonja***

RADOVI ZAGREBAČKE RADIONICE VITRAJA IVANA MARINKOVIĆA U ŽUPNOJ CRKVI SVETOG JOSIPA U SELU DERONJE

SAŽETAK: U jesen 2021. godine prilikom terenskog rada s ciljem istraživanja kulturno-povijesnog nasljeđa na sjeverozapadu Vojvodine, u župnoj crkvi sv. Josipa, u selu Deronje, uočena su četiri vitraja, po dva na svakom bočnom zidu lađe, od kojih svaki ima signaturu s imenom Ivana Marinkovića. Kvaliteta tih vitraja potaknula nas je na analizu njihovih likovnih rješenja i istraživanje radionice koja ih je proizvela s obzirom na okolnost što se, usprkos naporu nadležnih institucija za očuvanje spomenika kulture na području Vojvodine, likovnoj umjetnosti vitraja u kontekstu kulturnog nasljeđa ne poklanja dovoljna pažnja. Vitraji crkve u Deronjama ostali su potpuno nepoznati stručnoj javnosti, dijelom i stoga što je župa ostala bez vjernika njemačke nacionalnosti nakon Drugog svjetskog rata. Nijemci su u ove krajeve doseljavani od polovice 18. stoljeća. U svojim su naseljima podigli crkve svoje vjeroispovijesti koje su ekonomskim osnaživanjem nadograđivali i dodatno umjetnički ukrašavali, između ostalog i vitrajima.

Cilj je ovoga rada približiti i pojasniti jedan gotovo nepoznati fragment baštine, vitraje iz 1926. godine u crkvi sv. Josipa u selu Deronje, zagrebačkog vitražista Ivana Marinkovića. Njegovi radovi ukrašavaju brojne građevine u Zagrebu, a kako ovo istraživanje potvrđuje, i u drugim krajevima i mjestima koja su se nalazila u sastavu Jugoslavije. Vitraji Ivana Marinkovića u crkvi u Deronjama pokušat će se uvrstiti u njegov do sada poznati umjetnički opus.

KLJUČNE RIJEČI: Vitraji, Ivan Marinković, crkva sv. Josipa, selo Deronje, Vojvodina.

Uvod

Mnoge epizode iz povijesti umjetnosti novijega doba, 19. i 20. stoljeća, još uvijek su gotovo u potpunosti neistražene kako na području Srbije, tako i Hrvatske. Među brojna

* Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, Srbija, Redoviti profesor; vladimir.stojanovic@dgt.uns.ac.rs

** Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska, Redoviti profesor; ddamjano@m.ffzg.hr

*** Institut za razvoj i međunarodne odnose, IRMO, Zagreb, Hrvatska, Znanstveni savjetnik u trajnom izboru; damir.demonja@irmo.hr

Sl. 1. Crkva sv. Josipa u Deronjama, 1805., pročelje; fot. Vladimir Stojanović, 2021.

vrijedna djela zajedničke baštine koja su ostala potpuno nepoznata ubrajaju se i vitraji izvedeni od radionice Ivana Marinkovića u selu Deronje na jugu Bačke. Cilj je ovoga rada ukazati na njihovu vrijednost i na općenitu važnost radionice koja ih je izvela.

Kratka povijest sela i crkve sv. Josipa u Deronjama

Selo Deronje nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Srbije. Administrativno pripada općini Odžaci i Zapadnobačkom okrugu, u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini. Udaljeno je oko 60 km od Novog Sada, glavnog grada Vojvodine. O dinamičnoj i bogatoj povijesti naseljavanja okolice Deronja svjedoči i podatak o boravku čovjeka na arheološkom lokalitetu „Donja Branjevina“, u vremenu ranog neolita (MEDOVIĆ 2001). Veći broj eksponata s ovoga mjesta, u vidu fragmenata bojane keramike i kulturnih figura posvećenih plodnosti, danas se čuva ili je izložen u muzejima u Odžacima, Novom Sadu i Beogradu. Deronje se kao naseljeno mjesto prvi put spominju 1650. godine, da bi u turskoj najezi bilo potpuno razoreno već 1690. godine. Obnovljeno je 1765. godine kada su ovdje doseljene srpske obitelji iz obližnjega Bača (POPOVIĆ 1951). Drugi val kolonizacije dogodio se oko 1785. godine doseljavanjem 25 njemačkih obitelji iz Ulma, da bi nakon nekoliko godina bila doseljena još jedna grupa Nijemaca (TOMIĆ, LAZIĆ 1998). Prema popisu stanovništva iz 1931. godine u Deronjama je živjelo 2.902 stanovnika. Nijemci su u ukupnom broju imali udjel od 28,7% (LAZIĆ, BUBALO 1996), da bi se odmah nakon Drugog svjetskog rata taj broj sveo na manje od 1% (Savezni zavod za statistiku FNRJ 1953).

Katolička župa u Deronjama osnovana je 1804. godine, a odmah potom, 1805. godine, podignuta je i Župna crkva svetog Josipa. Dugačka je 23,5 m, široka 10,5 m, dok visina jugoistočno orijentiranog zvonika iznosi 37 m (SCHEMATISMUS PRIMUS DIOECESIS SUBOTICANAE 1968). Prema tlocrtu i arhitekturi ova crkva je jednobrodna građevina plitkog, polukružno zaključenog svetišta i jednoga zvonika. Svojim prostornim rješenjem nalikuje brojnim drugim crkvama širom Vojvodine, podignutima krajem 18. i početkom 19. stoljeća (ĐUKANOVIĆ 2015). Stilski se ubraja u barokno-klasicističke sakralne građevine koje obilježava jednostavna dekoracija. Zvonik je završen razvedenom kupolom još uvijek baroknih oblika. (Sl. 1)

Sl. 2. Crkva sv. Josipa u Deronjama, 1805., unutrašnjost; fot. Vladimir Stojanović, 2024.

U crkvi se čuva nekoliko umjetničkih djela uglavnom iz 19. stoljeća. Sliku oltara Svetog Josipa s malim Kristom (2,5 m × 1,2 m) naslikao je nepoznati umjetnik, vjerojatno na samom početku 19. stoljeća. Prizor Raspeća Kristova s anđelima (2,5 m × 1,2 m) naslikao je somborski slikar Ilija Lončarević 1820. godine. Zatim, tu su i dvije slike nepoznatih autora: Sveti Vendelin (2 m × 1,2 m) i Sveta obitelj (2 m × 1,2 m). Sve slike naslikane su u tehnici ulja na platnu (DMRV 1986). U svodovima i na unutrašnjim zidovima crkve izveden je bolji zidni oslik 1913. godine (SCHEMATISMUS PRIMUS DIOECESIS SUBOTICANAE 2009) s figuralnim prikazima i floralnim motivima. (Sl. 2) Iste godine kada je crkva oslikana pristupilo se nabavi prvog vitraja o čemu će biti više riječi u sljedećem poglavlju.

Vitraci crkve sv. Josipa u Deronjama

Prilikom uređenja deronjske župne crkve uoči Prvog svjetskog rata načinjen je samo jedan vitraj s prikazom Srca Isusova, čija je izrada, kako svjedoči natpis postavljen pri dnu kompozicije, povjerena poznatom mađarskom vitražistu Sándoru Ligetiju. Vitraj je poklonio tadašnji deronjski katolički župnik Wendelin Vigyázó koji je, nesumnjivo, zaslužan za cijelo uređenje crkve. (Sl. 3)

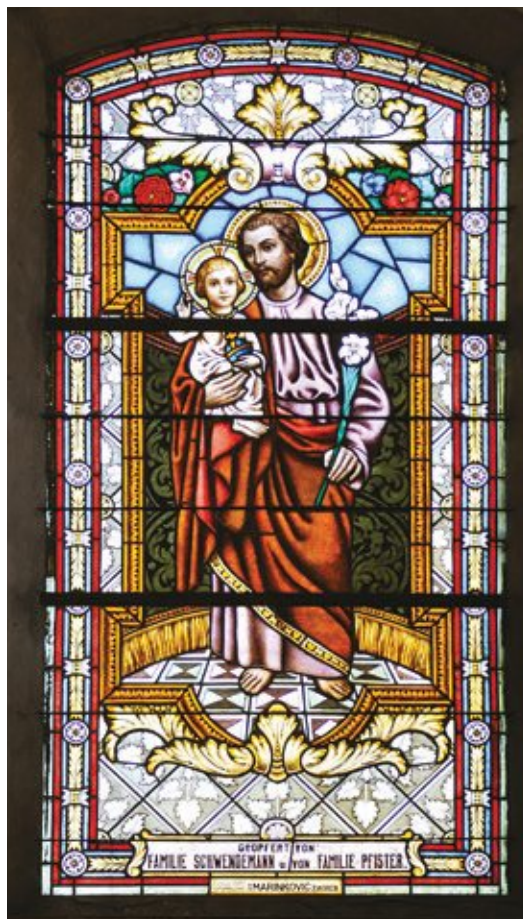
Sl. 3. Sándor Ligeti, Vitraj s prikazom Srca Isusova, 1913.; fot. Vladimir Stojanović, 2024.

Početak rata vjerojatno je bio razlog zaustavljanja daljnjeg naručivanja vitraja uslijed teških političkih i ekonomskih okolnosti. S daljnjim uređenjem crkve moći će se nastaviti tek nakon smirivanja političkih prilika i poboljšanja ekonomskog stanja lokalnog stanovništva sredinom 1920-ih godina. S obzirom na promjenu državnih granica i raspad Austro-Ugarske Monarhije ne čudi da deronjska župa više nije surađivala s budimpeštanskim umjetnikom već se ovoga puta obratila ključnoj vitražističkoj radionici koja je djelovala unutar granica Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca – zagrebačkoj radionici Ivana Marinkovića, koja je izvela preostala četiri vitraja u crkvi. (Sl. 4, 5, 6, 7)

Marinkovićevi vitraci postavljeni su na prozorima bočnih zidova lađe prema sljedećem rasporedu: na sjevernom zidu, od kora prema oltaru, prikaz je Svetog Josipa i vitraj koji predstavlja memorijal Prvom svjetskom ratu s prikazom stradalog vojnika i Krista. Na južnom zidu, od kora prema oltaru, prikazani su Sveti Antun Padovanski i Srce Marijino. Jesu li nabavljeni svi zajedno nije jasno iz sačuvanih izvora. Sigurno je da je,

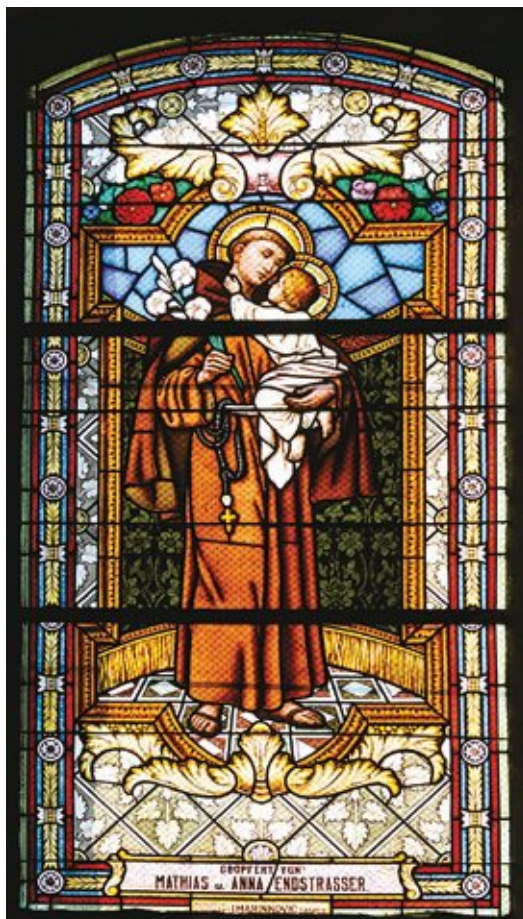
Sl. 4. Ivan Marinković, Vitraj s prikazom Srca Marijina, oko 1926.–1930.; fot. Vladimir Stojanović, 2021.

Sl. 5. Ivan Marinković, Vitraj s prikazom sv. Josipa, 1926.; fot. Vladimir Stojanović, 2021.

temeljem natpisa, vitraj s prikazom stradalog vojnika i Krista napravljen 1926. godine, pa se može pretpostaviti da su i drugi nabavljeni iste godine ili u približno isto vrijeme. Dva vitraja deronjske crkve s prikazima Srca Marijina i Svetog Antuna bila su 1930. godine reproducirana u katoličkom časopisu „Obitelj“ zajedno s vitrajem s prikazom Svete Obitelji postavljenim zaslugom svećenika Karla Mikerića u Velikoj kod Požege, što ih definitivno datira u vrijeme prije navedene godine (OBITE LJ 1930: 551).

Odabrane ikonografske teme kako Marinkovićevih vitraja tako i Ligetijeva nisu razjašnjene u izvorima koji su uspjeli biti pronađeni vezano za povijest deronjske crkve. Međutim, nesumnjivo je riječ o svecima koje su posebno štovali naručitelji koji su platili izradu prozora ili je riječ o svecima posebno štovanim u selu. U svakom slučaju, ikonografski program deronjskih vitraja nadovezuje se na srodne ikonografske programe katoličkih crkava

Sl. 6. Ivan Marinković, Vitraj s prikazom sv. Antuna Padovanskog, 1926.; fot. Vladimir Stojanović, 2021.

Sl. 7. Ivan Marinković, Vitraj s prikazom stradalog vojnika i Krista, 1926.; fot. Vladimir Stojanović, 2021.

u 19. i početkom 20. stoljeća. U to se vrijeme otprije ustanovljeni kultovi Srca Isusova i Srca Marijina naglo šire što potvrđuju brojni oltari i vitraji s ovim motivima postavljeni u raznim crkvama. Također, grade se i čitave nove crkve posvećene ovim titularima o čemu svjedoče, na području Bačke, crkve Srca Isusova u Donjem Tavankutu i Apatinu iz prve polovice 20. stoljeća. Postavljanje vitraja posvećenog Svetom Josipu vezano je, nesumnjivo, uz posvetu deronjske crkve ovome svecu, dok se vitraj s prikazom svetog Antuna Padovanskog, vjerojatno, veže za štovanje ovoga sveca od osoba koje su platile njegovu izradu.

Sadržajno je najzanimljiviji vitraj s prikazom vojnika stradalog u Prvom svjetskom ratu i Krista. U to su vrijeme još uvijek bila svježja sjećanja na velike žrtve svjetskog sukoba, pa se u cijeloj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca izrađuje mnoštvo spomen obilježja koja su

komemorirala poginule vojnike. Na području koje je prije 1918. godine bilo pod kontrolom Austro-Ugarske takva spomen obilježja, za razliku od situacije na području koje je pripadalo Kraljevini Srbiji, redovito nisu monumentalna u karakteru i, uglavnom, su vezana za groblja ili crkve. Katolička zajednica u Deronjama odlučila je poginule suseljske obitelji postaviti na vitraju što predstavlja zanimljivu strategiju.

Kako je bilo uobičajeno u to vrijeme, pri dnu vitraja nalaze se natpisi koji svjedoče tko ih je poklonio crkvi. Vitraj s prikazom stradalog vojnika u Prvom svjetskom ratu i Krista poklonili su, vjerojatno, roditelji ili neki drugi rođaci poginulih vojnika Paula i Jakoba Fogla. Vitraj svetog Josipa poklonile su obitelji Schwendemann i Pfister, vitraj Srca Marijina, Georg i Regina Ott, a svetog Antuna, Mathias i Ana Endstrasser. Najveći dio natpisa koji su postavljeni na vitrajima na njemačkom je jeziku, što je i razumljivo, s obzirom na etnički sastav katoličkog stanovništva u Deronjama. Izuzetak je dio natpisa ispod prikaza poginuloga vojnika u Prvom svjetskom ratu na kojemu je naglašeno da ga je proizvela Staklo-slikarija I. Marinković, Zagreb.

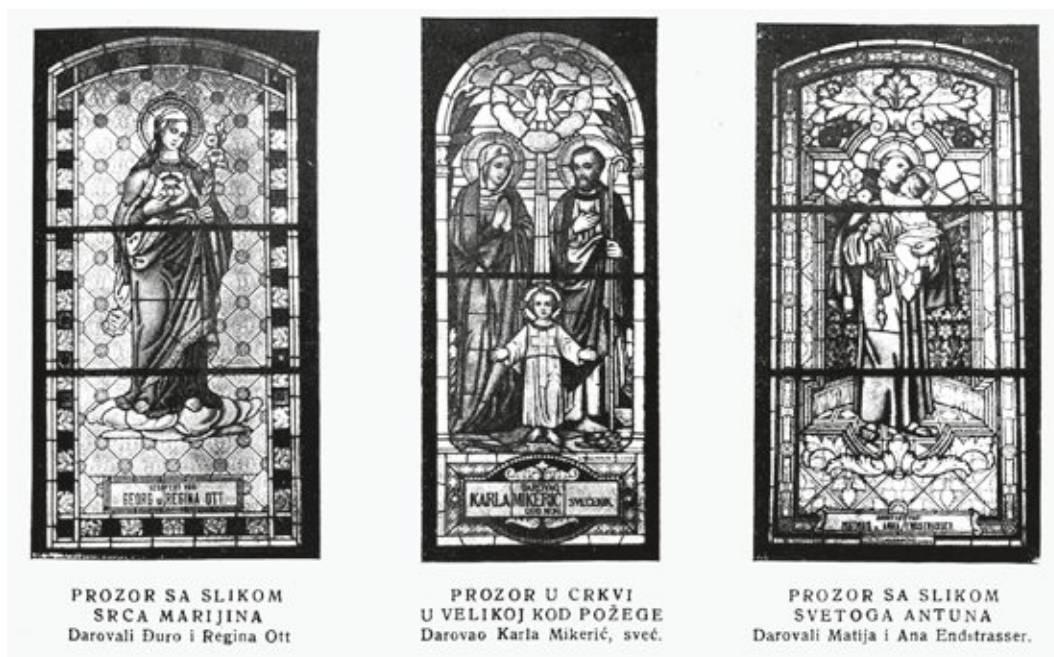
Tko je autor rješenja arhitektonskog okvira i figurativnih kompozicija Marinkovićevih vitraja u Deronjama izvori ne preciziraju. U fundusu Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu sačuvan je nacrt za jedan od vitraja, Srce Marijino, koji nije potpisan (MUO-028547). (Sl. 8) I okvir i pozadina i figurativni motivi u cjelini se uklapaju u historicističku estetiku, pa se, nesumnjivo, radi o tradicionalno obrazovanom umjetniku, možda i samom Ivanu Marinkoviću. Kontrapostni stav likova, lagano nagnuta glava, smireni pogledi, lagani pokreti, jasna kompozicija temeljena na vertikalama i horizontalama, predstavljaju nasljedovanje obrazaca koji su počeli dominirati sakralnim slikarstvom zahvaljujući slikarima nazarencima početkom 19. stoljeća, a koji će se održati u popularnoj vjerskoj *sličici* i gotovo svim granama sakralne umjetnosti sve do danas.

Kompozicija s prikazom stradalog vojnika i Krista najsloženija je ne samo po svom sadržaju već i oblikovnom rješenju. Iako tradicionalna, moguće je da ju je radio i neki bolji slikar. Osobito je vješto na njoj riješena stjenovita pozadina s teškim oblacima.

Sve vitraje karakteriziraju skladni i promišljeni odnosi pozadine i prikazanih svetačkih likova. Kako je to i inače na vitrajima, dekorativne okvire figurativnog dijela vitraja Marinković različito rješava. Srce Marijino uklapa u okvir koji je gotovo identičan okviru Ligetijeva

Sl. 8. Nacrt za figurativni motiv s prikazom Srca Marijina, oko 1926.-1930.; MUO-028547: Srce Marijino: nacrt za vitraj. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt. <<https://athena.muio.hr/?object=detail&id=24526>> 28. 06. 2024.

Sl. 9. Fotografije vitraja u Deronjama i Velikoj objavljene u časopisu „Obitelj“. *Tri krasna crkvena prozora.* 34, 24. 8. 1930.: 551.

vitraja Srca Isusova, nesumnjivo kako bi ih stilski uskladio. Vitraji s prikazima svetog Josipa i svetog Antuna Padovanskog drugi su par vitraja s međusobno gotovo identičnim okvirima. Uz obrub kojim dominira motiv klasja pšenice, postavljen je s unutrašnje strane dodatni, neobarokno-neorenesansni okvir okrunjen ružama, unutar kojega su u perspektivnim skraćenjima sugeriranim nišama prikazani ovi sveci. Okvir vitraja s prikazom Krista i stradalog vojnika potpuno je drukčije koncipiran – likovi su prikazani u krajoliku s nizom gusto posloženog sitnog lišća koje se izmjenjuje s grupama cvjetova i oblaci- ma u gornjem dijelu. S obzirom na tehnologiju proizvodnje i umetanja obojenog stakla na prozore, linije između obojenih stakala su čvrste, boje intenzivne i, uglavnom, čiste.

Okolnost da je u časopisu „Obitelj“ radionica Ivana Marinkovića odlučila objaviti re-produkcije dvaju vitraja iz Deronja svjedoči kako ih je smatrala važnim unutar svojega opusa. Za žaliti je, stoga, što se nije moglo pronaći više arhivskog gradiva o njihovu naru- čivanju i izradi. Do sada publicirani članci omogućuju, međutim, nešto detaljniji uvid u rad radionice Ivana Marinkovića. (Sl. 9)

Stvaralaštvo radionice Ivana Marinkovića

Vitraji su se kao umjetnička tehnika pojavili još u kasnoj antici, a proširili su se u sred- njem vijeku, kada su, u gotici, doživjeli svoju najveću popularnost i najviše umjetničke

dosege (DEANOVIĆ 1964: 538). Ponovno će se proširiti, osobito u sakralnoj umjetnosti, u 19. stoljeću, zahvaljujući razvoju umjetničkog obrta i, takozvane, umjetničke industrije.

U nastojanju da se u suvremenu umjetnost unese viša razina kvalitete, djela umjetničkog obrta u 19. stoljeću nastoje se osloniti na kvalitetne historijske predloške izvedene od obrazovanih obrtnika koji surađuju s umjetnicima. Ishodišno mjesto takvoga pristupa umjetničkom obrtu na području Srednje Europe bio je München, koji se u prvoj polovici 19. stoljeća, zahvaljujući tadašnjem vladaru Ludwigu I, pretvorio u veliko gradilište brojnih javnih zgrada i crkava. S ciljem što kvalitetnijeg opremanja crkava, Ludwig I potiče osnivanje umjetničkih radionica, među kojima su se nalazile i one specijalizirane za izradu vitraja. Od sredine 19. stoljeća vitražističke firme šire se i na područje Habsburške/Austro-Ugarske Monarhije. Radionica koja je postigla najveće uspjehe u proizvodnji vitraja, te kasnije mozaika, svakako je insbruška Tiroler Glasmalerei und Mosaikhütte, a nešto kasnije osnovana je i u prijestolnici Monarhije, Beču, tvrtka Carl Geyling (PODHORSKY 1943: 189-190; DAMJANOVIĆ 2013: 110).

Prema kraju 19. stoljeća, vitražističke se radionice otvaraju i u drugim mjestima Austro-Ugarske, a konačno 1910. godine utemeljuje se jedna i u Zagrebu, Staklena slikarija, Umjetnički zavod Ivan Marinković (KANDUČAR 2003a: 194).

O samome osnivaču i dugogodišnjem vlasniku zavoda mogle su se pronaći tek malo-brojne informacije. Iz dosadašnje literature tako se doznaje da se Ivan Marinković (Budimpešta, 1885. – Zagreb, 30. 09. 1947.) započeo obrazovati u rodnome gradu, te da je nastavio školovanje u Švicarskoj, Njemačkoj i Francuskoj (COMISSO 1995: 543; TKALČIĆ KOŠČEVIĆ 2007: 192). (Sl. 10) Nije precizirano u kojim je točno radionicama naukovao, izvjesno je tek da je osnivanje njegove radionice, isprva smještene na adresi Ilica 73 u Zagrebu, najavljeno već 1909. godine (KANDUČAR 2003a: 192). Sudeći prema natpisu na mozaiku na zgradi u Novoj Vesi 1, gdje će se, na kraju, radionica smjestiti, naposljetku je osnovana 1910. godine. (Sl. 11) Čini se kako ju je prvih nekoliko godina Marinković vodio sam da bi se 1913. godine udružio s Ernestom Kochom iz Praga i Josipom Dedićem iz Zagreba u tvrtku Specijalni atelier za slikanje na staklu, umjetno ustakljivanje i mozaik staklo Dedić, Koch i Marinković (KANDUČAR 2003a: 193). S Dedićem neće dugo ostati povezan, pa je tvrtka uskoro preimenovana u Koch i Marinković, da bi se u kasnijim desetljećima, okvirno od sredine 1920-ih godina, nazivala (najčešće) samo po Ivanu Marinkoviću. (Sl. 12)

Vrlo brzo nakon osnivanja, Marinkovićeva radionica dobila je priliku raditi na prestižnim javnim naručbama. Među prvim realizacijama su vitraji u zgradi

Sl. 10. Ivan Marinković (Budimpešta, 1885. – Zagreb, 30. 9. 1947.); Hrvatska metropola. *Naš umjetno-staklarski obrt na pariškoj izložbi.* I/43, 13. 12. 1925a.: 505-506.

Sl. 12. Reklama za radionicu Ivana Marinkovića, 1939.; DRAGANOVIĆ, Krunoslav. *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji*. Sarajevo: Izdanje Akademije „Regina Apostolorum“, Nova tiskara Vrčak i dr., reklamni nepaginirani dio, 1939.

Sl. 11. Mozaik na nekadašnjoj zgradi radionice Ivana Marinkovića u Novoj Vesi 1 u Zagrebu; fot. Dragan Damjanović, 03. 10. 2023.

Hrvatskog sabora na Markovom trgu u Zagrebu, izvedeni 1911. godine, s motivom velikog hrvatskog grba okrunjenog krunom Svetog Stjepana (MARUŠEVSKI 1997: 58; KANDUČAR 2003a: 194). Simbolički značaj ove zgrade, kao i kvaliteta proizvoda, osigurali su daljnje narudžbe. Već 1912. godine povjerava se, stoga, Marinkovićevoj radionici dio vitraja i mozaika nove zgrade Nacionalne i sveučilišne biblioteke i Zemaljskog arhiva na Marulićevom trgu u Zagrebu. Podignuta prema projektu arhitekta Rudolfa Lubynskog ova se zgrada ubraja u najvažnije primjere kasne secesije na razini cijele Srednje Europe (KNEŽEVIĆ 2003: 105). Sukladno stilskom karakteru arhitektonskog okvira, vitraji i u Saboru i u staroj Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci izvedeni su u secesijskom stilu, koji će dominirati opusom radionice u prvim godinama rada.

U prvim godinama djelovanja, osim za javne institucije, radionica će raditi vitraje i za privatne palače i za niz poslovnih i sakralnih objekata. Radila je tako, između ostalih, vitraje župne crkve u Sisku (oko 1910. godine) (CVITANOVIĆ 1996: 138, 140), iznimno reprezentativne stilski historicističke vitraje u franjevačkoj crkvi na Širokom Brijegu 1911.-1912. godine (KARAČIĆ 2006), vitraje župne crkve u Kuzmincu (1914.-1916.) (FELETAR 1994: 69), kao

i vitraje zagrebačke drogerije i parfumerije Nobilior u Ilici 33/34 (oko 1911. godine) (KANDUČAR 2003b: 540), te Kavane Union (oko 1913. godine) (KANDUČAR 2003c: 541).

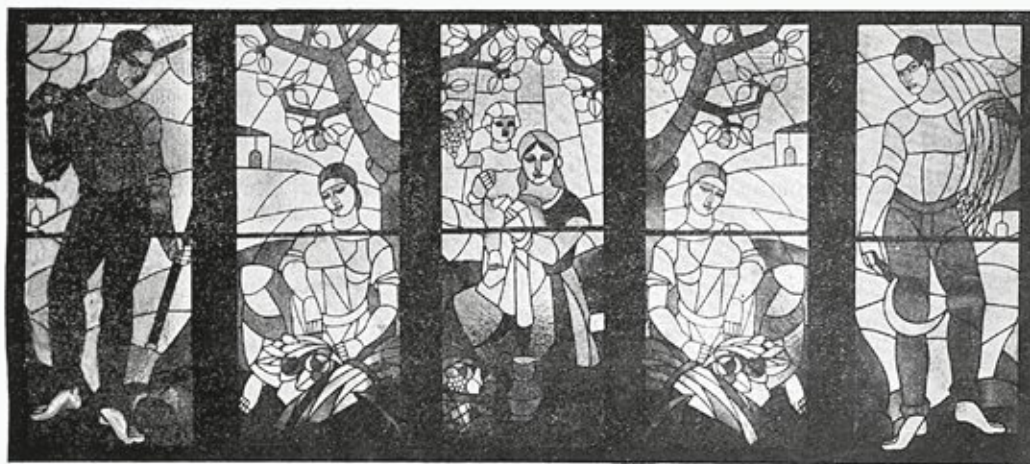
U međuratnom je razdoblju radionica Marinković bila osobito aktivna. Izradila je, između ostalih, vitraje u restauraciji Jazbina (oko 1925. godine, po nacrtu Marka Rašice) (Hrvatska metropola 1925b: 521, 524), u župnoj crkvi u Granešini kod Zagreba (1928.) (DAMJANOVIĆ 2011: 339-386), u župnoj crkvi svetog Jurja u Đurđevcu (djelu arhitekta Josipa Podhorskog, 1929.) (LINARIĆ 2016: 146), u župnoj crkvi u Cirkvenoj (1931.-1933.) (KOŽUL 1999: 371-372), u evangeličkoj crkvi u Zagrebu (1933.) (Evangelička crkvena općina Zagreb), u kapelici u Ozlju (1930.) (VEČER 1930: 4), u Domu Aero Kluba Kraljevine Jugoslavije u Beogradu (oko 1932.-1934. godine, po nacrtu Vase Pomorišca) (TUCIĆ 2008: 176, koja navodi da je vitraj izveo I. Martinović, no, nesumnjivo, radi se o Ivanu Marinkoviću), u kapeli Ranjenog Isusa na Jelačićevom trgu u Zagrebu (1935. godine, po skici Marijana Trepšea), u župnim crkvama u Garešnici (1937.) (KOŽUL 1999: 256), Vrbovcu (nepoznata datacija) (Župa Svetog Vida Mučenika Vrbovec) i Kaniškoj Ivi (nepoznata datacija) (KOŽUL 1999: 304), a nakon Drugog svjetskog rata u crkvi Svetog Antuna Padovanskog na zagrebačkom Svetom Duhu (1958.) (DAMJANOVIĆ 2024: 211, 270). Marinkovićeva radionica je obnovila, odnosno iznova izradila veliki vitraj rozete pročelja đakovačke katedrale nakon njezina stradavanja u požaru (1933.), kao i niz drugih prozora na katedrali (DAMJANOVIĆ 2007: 616), te radila na izradi prozora Skupštine Jugoslavije u Beogradu (COMISSO 1995: 543).

Prema sačuvanim nacrtima u zagrebačkom Muzeju za umjetnost i obrt, radionica Marinković radila je i vitraje crkava u Duvnu (Tomislavgradu) i Vrapču, kao i vitraje za nepoznatu sinagogu te neimenovanu pravoslavnu crkvu (s obzirom na prikaz svetog Save) kao i za brojne druge profane i sakralne objekte (MUO-029127).

S obzirom na brojnost radova ne čudi da je Marinkovićeva radionica bila zastupljena s nizom radova umjetnika i obrtnika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca na izložbi dekorativnih umjetnosti u Parizu 1925. godine. Prozor koji je izvela po Kljakovićevom nacrtu dobio je čak i Grand Prix, a i sam je Ivan Marinković, kao izvođač, dobio počasnu diplomu (HRVATSKA METROPOLA 1925a: 505-506; GRGAŠEVIĆ 1926: 94; MARKOVIĆ 2007: 70). (Sl. 13, 14) Radionica je, nadalje, sudjelovala na velikoj izložbi Djela, Udruženja za promicanje umjetničkog obrta, u zagrebačkom Umjetničkom paviljonu 1927. godine (MARUŠEVSKI 1982: 35).

Osim vitraja, Marinkovićeva je radionica izradila i brojne mozaike. Na svoje je sjedište na zagrebačkom Kaptolu, u ulici Nova Ves 1, postavila mozaik s bizantizirajućim prikazom Krista, kao svojevrsnu reklamu svoje djelatnosti. Mozaike je izvodila i u već spomenutoj zgradi Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu, u secesijskom kinu Urania arhitekta Viktora Axmanna u Osijeku (1911.) (AXMANN, 1913: 57-59), u kapeli Majke Božje Sljemenske, jednom od najvažnijih *Gesamtkunstwerke* hrvatske umjetnosti razdoblja između dva svjetska rata (oko 1931.-1935.) (KATOLIČKI LIST 1935: 64), kao i u oltarnom prostoru crkve svetog Antuna na Svetom Duhu (1943.) (DAMJANOVIĆ 2024: 186).

I neposredno nakon što je osnovana i u međuratnom razdoblju, Marinkovićeva se radionica oglašavala, ponajviše u arhitektonskim i vjerskim periodičkim i monografskim publikacijama, što je i razumljivo s obzirom na klijentelu. U međuratnom razdoblju na

Sl. 13. Vitraj radionice Ivana Marinkovića izveden na Međunarodnoj izložbi dekorativnih umjetnosti u Parizu 1925.; Hrvatska metropola. *Naš umjetno-staklarski obrt na pariškoj izložbi.* I/43, 13. 12. 1925a.: 505.

Sl. 14. Vitraj radionice Ivana Marinkovića izveden na Međunarodnoj izložbi dekorativnih umjetnosti u Parizu 1925.; Hrvatska metropola. *Naš umjetno-staklarski obrt na pariškoj izložbi.* I/43, 13. 12. 1925a.: 506.

reklamama je bilo naglašeno da je dobila počasnu diplomu u Parizu 1925. godine (što je na oglasima i drugih sličnih poduzeća redovito isticano). Na reklami objavljenoj u Općem šematizmu katoličke crkve u Jugoslaviji iz 1939. godine istaknuto je, nadalje, da Prva umjetnička staklarija, stakloslikarija i atelier za mozaik radnje Ivan Marinković, Zagreb, Nova Ves 1 „izvađa umjetno ustakljivanje i slikanje crkvenih prozora, venecijanski mozaik u

staklu u svim slogovima, figuralno i ornamentalno, po originalnim umjetničkim nacrtima“, te da preuzima staklarske radnje na novogradnjama. Naglašeno je i da se troškovnici i nacrti izrađuju besplatno, da su cijene umjerene, a izvedba solidna (DRAGANOVIĆ 1939). Sredinom 1920-ih godina, radionica Marinković, prema Jaši Grgaševiću, autoru monografije o umjetničkom obrtu u Kraljevini SHS, (koji radionicu naziva Vitro), zapošljavala je pet kvalificiranih radnika, tri pomoćnika i dva naučnika, a proizvodila je godišnje 1000 metara kvadratnih umjetne staklarije i 500 metara kvadratnih staklo-slikarije (GRGAŠEVIĆ 1926: 94).

Kako je već spomenuto, radionica Koch i Marinković surađivala je s brojnim istaknutim umjetnicima: Savom Šumanovićem (Šumanovićeve vitraji kuće Deutsch u Jurišićevoj ulici u Zagrebu iz oko 1924.-1925. godine izvedeni su, vjerojatno, od Ivana Marinkovića, PROTIĆ 1985: 57), Vasom Pomorišcem, Marijanom Trepšeom (GALIĆ, GAŠPAROVIĆ 2011: 215-216), Vilkom Gecanom, Maksimilijanom Vankom, Markom Rašicom (RABADAN 1930: 423, 427), Andelkom Kaurićem (HRVATSKA METROPOLA 1925c: 521), Milom Milunovićem, Jozom Kljakovićem, Zlatkom Šulentićem (HRVATSKA METROPOLA 1925a: 505-506), Ottom Antoninijem (MUO-031483), i drugima. O suradnji s arhitektima, koji su prvi pokazali „*mnogo smisla za tu granu umjetnog obrta*“ (HRVATSKA METROPOLA 1925a: 506), također je već bilo riječi. Osim sa spomenutim Lubynskim, surađivali su i sa Stjepanom Podhorskym (MUO-031494), Dionizom Sunkom (MUO-028654/4), Viktorom Kovačićem (COMISSO 1995: 543), a vjerojatno i s nizom drugih arhitekata.

Kao i u slučaju tvornica u Innsbrucku i Beču, i zagrebačka je radionica odvojeno tretirala dizajniranje arhitektonskog, odnosno dekorativnog okvira od nacrti za figurativni dio vitraja, ako je figurativni dio uopće postojao. Stoga su vitraji radionice Koch i Marinković 1920-ih godina bili stilski najraznolikijih rješenja, od kubističkih preko art-déco, do vrlo konzervativnih akademsko-realističkih radova koji su se potpuno nadovezivali na rješenja iz 19. stoljeća.

Način proizvodnje vitraja u Marinkovićevoj radionici detaljno je opisan u članku Vojmila Rabadana u katoličkom listu „Obitelj“ iz sredine 1930. godine. Iz njega doznajemo da se najprije pristupalo izradi modela slike prema izmjerenoj veličini prozora. Nakon toga se slika precrtavala na grubi papir na kojemu su bile naznačene debele crne crte koje su označavale olovne okvire stakalaca. Crte su razdvajale obojena polja koja bi se, potom, izrezivala i temeljem njih bi se rezale staklene ploče odgovarajućih boja. Nakon toga ih je slikar lijepio na veliku staklenu ploču koju je postavljao spram svjetla da bi na njima slikao potrebne ornamente obično urezivanjem u gornji sloj boje. Ovi su oslikani komadi, zatim, pečeni u peći da se boja fiksira na staklo, odnosno da postane trajnija. Zadnji korak u realizaciji vitraja predstavljalo je umetanje komada stakala u olovne okvire i njihovo slaganje (RABADAN 1930: 423).

I nakon smrti Ivana Marinkovića 1947. godine, njegova je radionica nastavila djelovati, sve do 1962. godine (KANDUČAR 2003a: 193). Njezin se opus, realiziran na području čitave prve i druge Jugoslavije, još treba detaljnije istražiti. S obzirom na kvalitetu i raznolikost rada, stilskih pristupa te suradnje s brojnim umjetnicima riječ je o jednoj od važnijih tema novije povijesti umjetnosti u Hrvatskoj. Ostavština radionice, odnosno brojni nacrti za

vitraje i mozaike, čuvaju se u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu što će, nesumnjivo, omogućiti izradu kvalitetne monografske publikacije o njezinu radu.

Zaključak

Vitraci Župne crkve svetoga Josipa u Deronjama predstavljaju vrijedan primjer umjetničkog obrta, odnosno umjetničke industrije početka 20. stoljeća. Svjedočanstvo su načina funkcioniranja umjetničkog tržišta u prvoj jugoslavenskoj državi, kada radionice s područja koja su se nalazila ranije u okviru Austro-Ugarske Monarhije, zaštićene carinama i novim državnim granicama, šire svoju djelatnost po cijeloj novoj državi. Njihovo današnje stanje, kao i stanje katoličke crkve u Deronjama, pokazatelj je velikih demografskih promjena iz sredine i druge polovice 20. stoljeća koje prijete fizičkom očuvanju ove građevine, oštećenoga krova i vlažnih zidova, a time i očuvanju vitraja. Ovaj rad predstavlja, stoga, i apel za očuvanje ove crkve i analiziranih vitraja kao i drugih vrijednih vitraja u građevinama svih ispovijesti i namjena iz 19. i 20. stoljeća.

LITERATURA

- AXMANN, Viktor. „Urania-kino-kazalište u Osijeku“. *Vijesti Hrvatskog društva inženjera i arhitekta u Zagrebu, Društva inženjerjev v Ljubljani i Društva inženjera i arhitekata u Kraljevini Dalmaciji* XXXIV/4, 1. 4. 1913.: 57-59.
- COMISSO, Đurđica. *Marinković, Ivan*. Enciklopedija hrvatske umjetnosti knj. 1. Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 1995.: 543.
- CVITANOVIĆ, Đurđica. „Župna crkva Uzvišenja Sv. Križa u Sisku i njene obnove (prije i poslije ratnih razaranja 1991. godine)“. *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 20, 1996.: 133-141.
- DAMJANOVIĆ, Dragan. *Đakovačka katedrala*, doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2007.
- DAMJANOVIĆ, Dragan. „Gradnja i opremanje župne crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Granešini“. *Tkalčić*, 15, 2011.: 339-386.
- DAMJANOVIĆ, Dragan. *Arhitekt Herman Bollé*. Zagreb: Leykam international, Muzej za umjetnost i obrt, 2013.
- DAMJANOVIĆ, Dragan. *Baština Samostana Svetog Duha franjevac konventualaca*. Zagreb: Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, 2024.
- DEANOVIĆ, Ana. *Vitrail*. Enciklopedija likovnih umjetnosti knj. 4. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1964.: 538.
- DMRV. *Popis slikarskih i vajarskih dela u društvenom posedu i privatnoj svojini na području Bačke*. Novi Sad: Društvo muzejskih radnika Vojvodine, Sekcija istoričara umetnosti, 1986.
- DRAGANOVIĆ, Krunoslav. *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji*. Sarajevo: Izdanje Akademije „Regina Apostolorum“, Nova tiskara Vrčak i dr., reklamni nepaginirani dio, 1939.
- ĐUKANOVIĆ, Dubravka. *Arhitektura rimokatoličkih crkava Vojvodine od 1699. do 1939. godine*. Petrovaradin: Pokrajinski Zavod za zaštitu spomenika kulture, 2015.

- EVANGELIČKA CRKVENA OPĆINA ZAGREB. O crkvi. <<https://eco-zagreb.hr/o-crkvi/>> 08. 07. 2024.
- FELETAR, Dragutin. „Sakralno barokno graditeljstvo u općini Koprivnica, s posebnim osvrtom na župne crkve u Kuzmincu i Koprivničkom Ivancu”. *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin* 6-7, 1994.: 59-78.
- GALIĆ, Anđela; GAŠPAROVIĆ, Miroslav (ur.). *Art déco i umjetnost u Hrvatskoj između dva rata*. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 2011.
- GRGAŠEVIĆ, Jaša. *Umetni obrt*. Zagreb: Naklada Jugoslavenski Lloyd A. D., 1926.
- HRVATSKA METROPOLA. *Naš umjetno-staklarski obrt na pariškoj izložbi*. I/43, 13. 12. 1925a.: 505-506.
- HRVATSKA METROPOLA. *Stakloslikarski radovi I. Marinkovića*. I/44-45, 24. 12. 1925b.: 521, 524.
- HRVATSKA METROPOLA. I/1925c., 44/45: 521.
- KANDUČAR, Sanda. *Oblikovanje stakla u Hrvatskoj na kraju 19. i početkom 20. stoljeća*. Secesija u Hrvatskoj, Anđelka Galić, Miroslav Gašparović (ur.). Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 2003a.: 189-195.
- KANDUČAR, Sanda. *Vitraci Nobilior*. Secesija u Hrvatskoj, Anđelka Galić, Miroslav Gašparović (ur.). Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 2003b., 540.
- KANDUČAR, Sanda. *Vitraci Union kavana*. Secesija u Hrvatskoj, Anđelka Galić, Miroslav Gašparović (ur.). Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 2003c., 541.
- KARAČIĆ, Vendelin. *Vitraci u crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije na Širokom Brijegu*. Sto godina nove crkve na Širokom Brijegu, Ivo Čorak (ur.). Široki Brijeg: Franjevački samostan, Mostar: Građevinski fakultet, 2006.: 353-379.
- KATOLIČKI LIST. *Izložba crkvenog uređaja i novoga misnog ruha sljemenske kapelice*. 5-6/87, 7. 2. 1935.: 64.
- KNEŽEVIĆ, Snješka. *Zgrada Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu*. Secesija u Hrvatskoj, Anđelka Galić, Miroslav Gašparović (ur.). Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 2003.: 93- 105.
- KOŽUL, Stjepan. *Sakralna umjetnost bjelovarskog kraja*. Zagreb: Prometej, 1999.
- LAZIĆ, Lazar; BUBALO, Milka. *Stanovništvo*. Jegrička, Novi Sad: Kulturno-istorijsko društvo PČESA, 1996.: 167-202.
- LINARIĆ, Lea. „Župna crkva sv. Jurja mučenika u Đurđevcu: gesamtkunstwerk Stjepana Podhorskog“. *Podravski zbornik* 42, 2016.: 135-148.
- MARKOVIĆ, Slavica (ur.). *Marijan Trepše. Grafike, crteži i originalne grafičke ploče iz fundusa Kabineta grafike HAZU*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Kabinet grafike, 2007.
- MARUŠEVSKI, Olga. „Tomislav Krizman za naš umjetnički obrt“. *Bulletin Razreda za likovne umjetnosti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 1 (52), 1982.: 11-38.
- MARUŠEVSKI, Olga. „Tradicijska i suvremenost. U povodu obnove vijećnice u palači Hrvatskog sabora 1995.-1996. godine“. *Život umjetnosti* vol. 59 no. 1, 1997.: 52-61.
- MEDOVIĆ, Predrag. *Praistorija na tlu Vojvodine*. Novi Sad: Prometej, 2001.
- MUO-028547: Srce Marijino: nacrt za vitraj. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt. <<https://athena.muo.hr/?object=detail&id=24526>> 28. 06. 2024.
- MUO-029127: Sv. Sava: nacrt za vitraj. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt. <<https://athena.muo.hr/?object=detail&id=32467>> 08. 07. 2024.
- MUO-031483: Bogorodica (Imaculata): skica za vitraj. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt. <<https://athena.muo.hr/?object=detail&id=45057>> 26. 06. 2024.
- MUO-028654/4: ornament: nacrt za vitraj. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt. <<https://athena.muo.hr/?object=detail&id=31187>> 26. 06. 2024.

- MUO-031494: Antun opat: skica za vitraj. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt. <<https://athena.muo.hr/?object=detail&id=45068>> 09. 07. 2024.
- OBITELJ. *Tri krasna crkvena prozora*. 34, 24. 8. 1930.: 551.
- PODHORSKY, Stjepan. *Slikanje na staklu*. Hrvatska prošlost, Rudolf Horvat (ur.), Zagreb: Kulturno-historijsko društvo „Hrvatski rodoljub“, 1943.: 187-190.
- POPOVIĆ, Dušan J. *Srbi u Bačkoj do osamnaestog veka*. Beograd: Etnografski institut, 1951.
- PROTIĆ, Miodrag B. *Sava Šumanović*. Šid: Galerija slika „Sava Šumanović“, 1985.
- RABADAN, Vojmil. „Umjetnost staklenih prozora“. *Obitelj* 26, 29. 6. 1930.: 423, 427.
- SAVEZNI ZAVOD ZA STATISTIKU FNRJ. Konačni rezultati popisa stanovništva od 15. marta 1948. Knjiga IX, Stanovništvo po narodnosti, 1953.
- SCHEMATISMUS PRIMUS DIOECESIS SUBOTICANAE AD ANNUM DOMINI 1968 QUI EST ANNUS FUNDATIONIS DIOECESIS. Subotica: Biskupski ordinarijat, 1968.
- SCHEMATISMUS DIOECESIS SUBOTICANAE. Subotica: Subotička biskupija, 2009.
- TKALČIĆ KOŠČEVIĆ, Antonija. *Sjećanja na prve generacije Umjetničke akademije u Zagrebu*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Arhiv za likovne umjetnosti, 2007.
- TOMIĆ, Pavle; LAZIĆ, Lazar. *Naselja sliva Mostonge i Zapadne Bačke*. Mostonga i Vode Zapadne Bačke, Novi Sad: Kulturno-istorijsko društvo PČESA, 1998: 203-228.
- TUCIĆ, Hajna. „Delo arhitekta Vojina Simeonovića između dva svetska rata“. *Nasleđe* 9, 2008.: 155-178.
- VEČER. Prozori za ozaljsku kapelicu. 2847, 23. 5. 1930: 4.
- ŽUPA SVETOG VIDA MUČENIKA VRBOVEC. Povijest crkve. <<https://zupa-sv-vida-vrbovec.hr/povijest-crkve/>> 08. 07. 2024.

Vladimir Stojanović
Dragan Damjanović
Damir Demonja

WORKS OF IVAN MARINKOVIĆ'S ZAGREB STAINED-GLASS WORKSHOP IN THE PARISH CHURCH OF SAINT JOSEPH IN DERONJE VILLAGE

Summary

In the fall of 2021, during field work with the aim of researching the cultural and historical heritage in the northwest of Vojvodina, in the parish church of St. Joseph, in the village of Deronje, four stained glass windows were observed, two on each side wall of the ship, which have the signature of Ivan Marinković. Given that these stained-glass windows are not described in detail, nor mentioned in the literature, nor in the internal documentation of the competent institutions for cultural heritage, this encouraged us to do a more detailed analysis of their artistic solutions and to research the workshop that produced them. The first stained glass window in the Church of St. Joseph was installed in 1913, that is, before the stained-glass windows from Ivan Marinković's workshop were installed after the end of the First World War. This stained-glass window with the image of the Heart of Jesus is located in the apse of the church and was made by the famous Hungarian stained-glass artist Sándor Ligeti. The war and unstable political circumstances delayed the further furnishing of the church which continued in the mid-twenties of the 20th century. Considering the

change of state borders, the parish in Deronje turned to the Zagreb workshop of Ivan Marinković, which operated within the borders of the newly created Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. Marinković's stained glass windows are placed on the windows of the side walls of the nave according to the following arrangement: on the north wall, from the entrance towards the altar, there is a depiction of St. Joseph and a stained-glass window that represents a memorial to the First World War, with a depiction of a wounded soldier and Christ. On the south wall, from the choir towards the altar, Saint Anthony of Padua and the Heart of Mary are depicted. Based on the inscription that can be seen on the stained-glass window with the depiction of Christ and the wounded soldier, where the year 1926 is inscribed, it can be assumed that the other stained-glass windows were acquired in the same year or at approximately the same time. Two stained glass windows from the church in Deronje were reproduced in 1930 in the Catholic magazine "Obitelj" depicting the Heart of Mary and Saint Anthony of Padua, which indicates that Ivan Marinković's workshop considered them important within its oeuvre.

The final parts of this article are devoted to the workshop that made the stained-glass windows in the Deronje church. Ivan Marinković began his education in Budapest, the city where he was born in 1885, and then continued it in Switzerland, Germany and France. It is certain that the establishment of his workshop in Zagreb was announced in 1909, and that the workshop was finally established in 1910. Very soon after its establishment, Marinković's workshop got the opportunity to work on prestigious public projects and its stained-glass windows can still be found in Zagreb, Sisak, Ozalj, Đurđevac, Široki Brijeg, Belgrade, Deronje and other cities and towns.

The stained-glass windows of the parish church of St. Joseph in Deronje represent a valuable example of the applied arts, that is, the art industry from the beginning of the 20th century. Precisely because of this, and because of the state in which the church and the stained-glass windows are, this paper is also an appeal for the preservation of an important and in many respects forgotten heritage.

Key words: Stained glass windows, Ivan Marinković, Church of St. Joseph, village of Deronje, Vojvodina.

Владимир Стојановић
Драган Дамјановић
Дамир Демоња

РАДОВИ ЗАГРЕБАЧКЕ РАДИОНИЦЕ ВИТРАЖА ИВАНА МАРИНКОВИЋА
У ЖУПНОЈ ЦРКВИ СВЕТОГ ЈОСИПА У СЕЛУ ДЕРОЊАМА

Резиме

У јесен 2021. године приликом теренског рада с циљем истраживања културно-историјског наслеђа на северозападу Војводине, у жупној Цркви Светог Јосипа, у селу Дероњама, уочена су четири витража, по два на сваком бочном зиду брода, од којих је сваки имао сигнатуру Ивана Маринковића. С обзиром на то да ови витражи нису детаљније описани, нити споменути како у литератури, тако ни и у интерним документацијама надлежних институција

за културно наслеђе, то нас је подстакло на детаљнију анализу њихових ликовних решења и истраживање радионице која их је произвела. Иначе, први витраж у Цркви Светог Јосипа је постављен 1913. године, односно и пре него што су након завршетка Првог светског рата постављени витражи из радионице Ивана Маринковића. Тај витраж с приказом Срца Исусовог се налази у апсиди цркве и израдио га је познати мађарски витражиста Шандор Лигети. Рат и нестабилне политичке околности су одложили даље уређење цркве, па је оно настављено тек средином двадесетих година 20. века. С обзиром на промену државних граница, жупа у Дероњама се тог пута обратила загребачкој радионици Ивана Маринковића, која је пословала у границама новостворене Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Маринковићеви витражи су постављени на прозоре бочних зидова брода и то према следећем распореду: на северном зиду, од хора према олтару, приказ су Светог Јосипа и витраж који представља меморијал Првом светском рату, с приказом страдалог војника и Христа. На јужном зиду, од хора према олтару, приказани су Свети Антун Падовански и Срце Маријино. На основу натписа који се види на витражу с приказом Христа и пострадалог војника, где је уписана 1926. година, може се претпоставити да су и остали витражи набављени исте године или у приближно исто време. Иначе, чак два витража из цркве у Дероњама репродукована су 1930. године у католичком часопису „Обитељ“ – с приказом Срца Маријиног и Светог Антуна Падованског, што говори о томе да их је радионица Ивана Маринковића сматрала важним унутар свог опуса.

Завршни делови овог рада су посвећени анализи стваралаштва радионице која је израдила витраже у дероњској цркви. Иван Маринковић је започео школовање у Будимпешти, у граду у коме се и родио 1885. године, а затим је наставио образовање у Швајцарској, Немачкој и Француској. Извесно је да је оснивање његове радионице у Загребу најављено 1909. године, и да је 1910. године, напослетку, радионица и основана. Веома брзо након оснивања, Маринковићева радионица је добила прилику да ради на престижним јавним поруџбинама, па се њени витражи и данас могу видети у Загребу, Сиску, Озљу, Ђурђевцу, Широком Бријегу, Београду, Дероњама и другим градовима и местима.

Витражи жупне Цркве Светог Јосипа у Дероњама представљају вредан пример примењене уметности, односно уметничке индустрије са почетка 20. века. Управо због тога, а сходно стању у коме се црква и витражи налазе, овај рад представља и апел за очување значајног и по много чему заборављеног наслеђа.

Кључне речи: витражи, Иван Маринковић, Црква Светог Јосипа, село Дероње, Војводина.

Istraživanja Dragana Damjanovića za ovaj rad sufinancirala je Hrvatska zaklada za znanost projektom IP-2022-10-9843 „Reprezentacija, razvoj, edukacija, participacija – Umjetnost u društvu od 19. do 21. stoljeća“.

Истраживања Владимира Стојановића подржало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (451-03-66/2024-03/ 200125 и 451-03-65/2024-03/200125).